

School zoekt boer

Ik heb een schaap gered, vet man!

Sophie Sliepen

Laura Minderhoud
Yvon Schuler
Sophie Sliepen

'Vet man, ik heb een schaap gered! We moesten in de wei de schapen en de lammetjes tellen. Toen lag er een schaap in de sloot. Hij zat helemaal diep vast in de modder! We renden naar de boer en riepen dat die moest komen. Hij stapte in het water en tilde het schaap er zo uit. Ze waren allebei pikzwart!'

De dolenthousiaste leerling van de Petraschool in Zaandijk raakt niet uitgepraat over deze geweldige ervaring. Hij had meegeholpen om een leven te redden! Het wekelijkse 'gewone' werkje op de boerderij, de schapen tellen, bleek van levensbelang te zijn geweest. In niets herkende je de rustige, minderbegaafde jongen die op school niet goed kan meekomen en zich terugtrekt bij groepsactiviteiten. Op dit moment was hij duidelijk vol zelfvertrouwen, een kind dat iets van groot belang had gepresteerd.

NATUURERVARINGEN

Na interviews met zeker drieduizend kinderen concludeert Richard Louv: 'We beginnen de vaardigheid te verliezen om de wereld op een directe manier te ervaren. Voor een hele generatie kinderen worden directe ervaringen vervangen door het indirecte leren via beeld en geluid.' (Louv, 2007)

Levende Skule, De Levende School

In 1997 startte het Noorse Ministerie van Onderwijs met deze spraakmakende onderwijshervorming. Uitgangspunt was het idee dat onderwijs in de buitenlucht voor kinderen van grote waarde is. Het doel was om natuur en school dichter bij elkaar te brengen. Het experiment was tweeledig: de grond rondom de school actief gebruiken als lesmateriaal, en boerderijen in de omgeving inschakelen als educatieve bron. In 2003 waren er al acht scholen in deze vorm werkzaam.

In het Nederlandse onderzoek, onderdeel van Green Care Amsterdam, wordt drie jaar gewerkt aan de ontwikkeling van leerboerderijen. Het accent ligt op het bestuderen van bestaande initiatieven, het mede ontwikkelen van een nieuwe opzet en het begeleiden van deelnemende organisaties. Er wordt samengewerkt met: Wageningen Universiteit, bOZ (breed Onderwijs Zorgcentrum Zaandam), gemeente Amsterdam en verschillende andere universiteiten en hogescholen (zoals Fontys-OSO).

De overwaardering van elektronische media en het intensief gebruik van computers vervangt de werkelijkheid en de concrete ervaring. Ervaringen in de achtertuin, de gereedschapsschuur, in het veld of het bos zijn nu juist zo belangrijk voor de ontwikkeling van kinderen. Over de negatieve gevolgen van het gebrek aan natuurervaringen wordt steeds vaker gerapporteerd (Gezondheidsraad, 2004).

Het besef van de verbondenheid tussen mens en natuur is al eeuwenoud maar wordt steeds weer opnieuw ontdekt en geformuleerd. In het septembernummer 2007 van *JSW* werd al bericht over het gegeven dat 'buiten leren' meer is dan alleen maar doelloos buiten rondlopen. We zien op scholen steeds meer initiatieven op dit gebied: de natuur als leerschool, ervaringsgericht onderwijs en ateliers en werkplaatsen op agrarische bedrijven. Onderwijspedagoog Kees Both pleit al jaren voor meer groen in de dagelijkse leefomgeving van het zich ontwikkelende kind (Both, 2007). Hij geeft aan dat kinderen zich niet goed als volledig en gezond mens kunnen ontwikkelen als zij onvoldoende in aanraking komen met de natuur. Both pleit voor kwalitatief en kwantitatief goed natuuronderwijs, niet alleen voor kinderen met een zorgbehoefte maar voor alle kinderen. Door het 'vergroenen' van buitenruimten van scholen en zorginstellingen en het ontwikkelen van speel-leerlandschappen zou aan deze behoefte (gedeeltelijk) voldaan kunnen worden. (Zie Leufgen en Van Lier, www.springzaad.nl, www.onzeschooltuin.nl.)

OP DE BOERDERIJ

In Nederland worden voorzichtig experimenten gestart met boerderijen als ontwikkel- en leeromgeving (onder andere Fontys-OSO). De boerderijen kunnen concrete ervaringen aanbieden en kinderen de natuur van dichtbij laten meemaken. In 2006 is in samenwerking met bOZ Zaanstad een onderwijskundig onderzoeksproject gestart binnen het project Green Care Amsterdam. Het doel is kinderen met hulpvragen op het gebied van leren en gedrag te volgen en vast te stellen wat de invloed is van het buitenleren op hun ontwikkeling. Als voorbeeld fungeren onder andere de ervaringen opgedaan in het Noorse onderwijs-experiment: De Levende School.

In het eerste jaar van het driejarige onderzoeksproject staat het observeren en beschrijven van de samenwerking centraal tussen een boerderij en twee sbo-scholen. (De Petra- en Sjalomschool in Zaandijk). De vraag is of kinderen op de boerderij ervaringen kunnen opdoen die hun ontwikkeling ondersteunen. En verder: kan dit als aanvulling of vervanging van leren en ontwikkelen binnen de schoolmuren worden gezien?

Op beide scholen wordt het onderwijsprogramma in ateliervorm aangeboden. Hierdoor kunnen kinderen concrete ervaringen opdoen, in bijvoorbeeld het kookatelier, het wereldatelier, het taalatelier, enzovoort. In het groenatelier gaat een groep kinderen wekelijks een dagdeel naar melkveehouderij en (educatieve) bezoekboerderij de Corneliahoeve in Westzaan. De kinderen kiezen vrijwillig voor een periode van vijf weken voor het betreffende atelier.

Bart Brinkkemper, directeur van beide scholen, vertelt: 'Ik vind het belangrijk dat het programma op onze school verdieping geeft en aansluit bij concrete ervaringen. Veel van onze kinderen kunnen niet lang stilzitten en leerstof uit boeken opnemen. Levensecht leren, zoals in ons groenatelier, is voor veel kinderen een oplossing. Het aanbod op de boerderij is zo gevarieerd dat er voor elk kind een uitdaging te vinden is. Directe ervaringen opdoen, in een echte situatie, zegt deze kinderen vaak veel meer dan hetzelfde lezen in een boek. Daarom is het voor ons van belang de boerderij als levende leeromgeving te kunnen benutten.'

WEKELIJKE KNUFFELS

Weer of geen weer, elke week komen de kinderen die voor het groenatelier hebben gekozen, per busje of auto naar de landelijk gelegen Corneliahoeve van René en Afra Ebbelaar. Als eerste worden ze meestal kwispelstaartend begroet door Bobby en Whisky, de twee honden van de boerderij. Whisky wordt gelijk bedolven onder knuffels en kriebels, iets wat hij graag laat gebeuren. De al wat oudere Bobby vindt het prima om geaaid te worden, maar houdt zich verder wat afzijdig. De kinderen gaan direct naar de schuur waar de over-

Sophie Stepen

alls klaarhangen en de laarzen voor het uitzoeken staan. Hier begint eigenlijk al direct een 'lesje in zelfstandigheid en lichaamsbesef: welke maat overall past mij en welke maat laarzen moet ik eigenlijk hebben? Het is niet verwonderlijk dat er elke keer wel enkele kinderen zijn die te kleine of te grote overalls en/of laarzen aan hebben. Op deze manier leren ze heel direct inzicht krijgen in de omvang van hun eigen lichaam.

Als iedereen een overall en laarzen aan heeft, wordt er uitleg gegeven over de activiteiten van die ochtend. Naast enkele docenten en ouders, zijn de boer en boerin ook als vaste begeleiders aanwezig om de ochtend in goede banen te leiden. Een ochtend bestaat meestal uit twee delen: een activiteit voor de pauze en een activiteit na de pauze. Afhankelijk van het jaargetijde zijn de werkzaamheden zeer divers. Het kan variëren tussen wekelijks terugkerende 'routinewerkjes' tot seizoensgebonden klussen die slechts eenmaal per jaar plaatsvinden. Sommige kinderen vinden het heerlijk om elke keer weer te kiezen voor een van de vaste werkjes. Zoals het aanvegen en afvoeren van het oude hooi, het roskammen van de pony, het rapen van eieren of het voeren van schapen. Het schoonmaken van de cavia's is ook favoriet, misschien wel omdat de cavia's altijd goed geknuffeld moeten worden om handtam te blijven.

DE ERVARINGEN

Na de eerste observaties kunnen wij concluderen dat kinderen het verblijf op de boerderij een topervaring vinden. Zij genieten van de boerderij als werkplek. Het zet kinderen aan tot activiteit: ze lopen, rennen en springen dat het een lieve lust is, en verzetten veel werk. Ze stellen veel vragen en komen zelf met oplossingen. Waarom moeten de kalfjes eerst apart slapen? Hoe gaat het met de koe die vorige week zo ziek was? Waar gebruik je dat apparaat voor? De kinderen assisteren elkaar en

geven elkaar instructie. De sfeer op de boerderij is bijzonder coöperatief.

Voor directeur Brinkkemper biedt dit onderzoek een mogelijkheid om op een objectieve en wetenschappelijke wijze aan te tonen wat de effecten van het groenatelier zijn. 'Kinderen hebben er baat

Yvon Schuler

Yvon Schuler

'Ik vind het altijd leuk om bij Whisky in de stal te liggen. Je kan dan met je hoofd op zijn buik liggen en dat vindt hij ook fijn, want anders zou hij niet blijven liggen. Bobby vind ik leuk omdat hij altijd met ons meeloopt als we met de tractor in de grote kar naar de koeien gaan. Als we dan door de wei lopen om de koeien te tellen, loopt hij altijd mee en wordt hij vaak heel vies.'

'Het leukste van de boerderij vind ik altijd de pauze. Gezellig binnen met elkaar aan de tafel zitten en een beetje praten over wat we tot dan toe hebben gedaan. Alleen vind ik het wel vervelend dat je dan je laarzen moet uitdoen en even later weer aan.'

'De keer dat we een dode eend hadden gevonden vond ik niet leuk. Cor dacht dat hij tegen de elektriciteitsdraden was gevlogen en daardoor dood was gegaan. Toen Cor een vleugel open maakte, zag je wel dat hij mooie kleuren aan de vleugels had.'

'Kinderen hebben er baat bij om in de boerderijomgeving te vertoeven'

bij om in de boerderijomgeving te vertoeven. Wij zien dat kinderen hier anders reageren dan in de klas. We willen kijken wat we met de concrete gegevens uit dit onderzoek kunnen doen in de schoolsituatie. Voor ons is het groenateliërmodel hoopgevend en het zal zeker uitgebouwd worden.

Over enige tijd verwachten we in een vervolgartikel meer resultaten, zoals concrete leerdoelen, van dit onderzoek te kunnen geven. Wie nu al meer over groene leerdoelen wil weten, verwijzen we naar de uitgave van Veldwerk Nederland en de CED-groep (2007).

Laura Minderhoud is klinisch- en orthopedagoog. Ze werkt bij het pedagogisch adviescentrum 'Kind en Natuur', www.kind-en-natuur.nl.
Yvon Schuler is onderwijspedagoog en projectleider Onderwijsgroep Green Care Amsterdam.

Ze werkt binnen Orgyd procesadvies & kindergroen aan groenprojecten, onder andere voor kinderen, www.orgyd.nl, e-mail: info@orgyd.nl.
Sophie Sliepen is orthopedagoog en werkzaam bij Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg, project Natuur als-leerschool. E-mail: s.sliepen@fontys.nl.

Literatuur

- Both, K. (2007), 'Leven met natuur – leren over natuur'. Hoofdstuk 4 in: W. Leufgen & M. van Lier, *Vrij spel voor natuur en kinderen*. Jan van Arkel, Utrecht.
- Gezondheidsraad (2004), advies *Natuur en gezondheid. Invloed van natuur op sociaal, psychisch en lichamelijk welbevinden*. Gezondheidsraad en RMNO, Den Haag.
- Louw, R. (2007), *Het laatste kind in het bos. Hoe we onze kinderen weer in contact brengen met de natuur*. Jan van Arkel, Utrecht.
- Veldwerk Nederland en de CED-Groep (2007), model 'Groene competenties. De natuur als context voor leerarrangementen om algemene competenties te ontwikkelen'.

